

ICHKI ISHLAR VAZIRLIGI AKADEMIK LITSEY O'QUVCHILARINI SHAXSIY, KASBIY FAZILATLARIGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR

*Ismoilov Alisher Ulug'bekovich,
Toshkent davlat pedagogika universiteti mustaqil tadqiqotchisi*

Annotatsiya: Ushbu maqolada ichki ishlar vazirligi akademik litsey o'quvchilarini shaxsiy, kasbiy fazilatlariga ta'sir etuvchi omillar, ob'yektiv va sub'yektiv omillari yuzasidan fikrlar keltirilgan.

Kalit so'zlar: fazilat, shaxsiy fazilat, kasbiy fazilat, omillar, oila, mahalla, ichki muhit, ob'yektiv omillar, sub'yektiv omillar.

FACTORS AFFECTING PERSONAL AND PROFESSIONAL QUALITIES OF ACADEMIC LYCEUM STUDENTS OF THE MINISTRY OF INTERIOR AFFAIRS

*Ismailov Alisher Ulugbekovich,
Tashkent State Pedagogical University is an independent researcher*

Abstract: This article presents opinions on the factors, objective and subjective factors affecting the personal and professional qualities of academic lyceum students of the Ministry of Internal Affairs.

Key words: virtue, personal virtue, professional virtue, factors, family, neighborhood, internal environment, objective factors, subjective factors.

ФАКТОРЫ, ВЛИЯЮЩИЕ НА ЛИЧНОСТНЫЕ И ПРОФЕССИОНАЛЬНЫЕ КАЧЕСТВА АКАДЕМИЧЕСКИХ ЛИЦЕЕВ МИНВД

*Исмаилов Алишер Улугбекович,
Ташкентский государственный педагогический университет – независимый исследователь*

Аннотация: В данной статье представлены мнения о факторах, объективных и субъективных факторах, влияющих на личностные и профессиональные качества академических лицеистов МВД.

Ключевые слова: добродетель, личная добродетель, профессиональная добродетель, факторы, семья, соседство, внутренняя среда, объективные факторы, субъективные факторы

Ichki ishlar vazirligi huzuridagi akademik litseylarning huquq-tartibot, jamoat xavfsizligi va ma'muriy vazifalarda turli lavozimlarda xizmat qilishga intilayotgan o'quvchilar kelajagini shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etmoqda. Bu muassasalar oldiga nafaqat akademik bilim berish, balki talabchan va mas'uliyatli lavozimlarda samarali xizmat qilish uchun zarur bo'lgan shaxsiy va kasbiy fazilatlarni tarbiyalash vazifasi ham yuklangan. Bu sifatning rivojlanishi murakkab jarayon bo'lib, ta'lim muhiti, o'quv dasturlarini loyihalash, pedagogik yondashuvlar va tashqi jamiyat ta'sirini o'z ichiga olgan son-sanoqsiz omillar ta'sirida bo'ladi.

So'nggi yillarda mazkur litseylarda ta'limga yaxlit yondashish zarurligi e'tirof etilmoqda. O'quv yutuqlari asosiy e'tibor bo'lib qolsa-da, bo'lajak huquq-tartibot idoralari xodimlari va davlat xizmatchilarining samarali faoliyat yuritishi uchun hal qiluvchi ahamiyatga ega bo'lgan yumshoq ko'nikmalar, axloqiy qadriyatlar va kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirishga e'tibor kuchaymoqda. Ushbu siljish ichki ishlar sohasidagi zamonaviy mutaxassislar duch keladigan qiyinchiliklar uchun faqat texnik bilimlarning o'zi etarli emasligini yanada kengroq tushunishni aks ettiradi.

Ushbu maqola ushbu akademik litseylar o'quvchilarida shaxsiy va kasbiy fazilatlarni rivojlantirishga xizmat qiluvchi turli omillarni o'rganish va tahlil qilishga qaratilgan. Ta'lim muhitini, o'quv dasturining tuzilishi va mazmunini hamda o'quvchilar rivojlanishini shakllantiruvchi tashqi ta'sirlarni o'rganib, ushbu tadqiqot o'quvchilarni kelajakdagi rollariga tayyorlashda eng samarali bo'lgan elementlarni har tomonlama tushunishga qaratilgan. Ushbu tahlildan olingan ma'lumotlar o'qituvchilar, siyosatchilar va ma'murlar uchun ushbu muassasalarda qo'llaniladigan ta'lim strategiyalarini takomillashtirishda foydali bo'ladi.

Xususan, maqolada quyidagi savollar ko'rib chiqiladi: Ushbu litseylar ichidagi ta'lim muhiti o'quvchilarning shaxsiy va kasbiy fazilatlarini shakllantirishga qanday hissa qo'shadi? Ushbu rivojlanishda o'quv dasturining o'ziga xos jihatlari qanday? Oilaviy kelib chiqishi va jamiyatlardagi umidlar kabi tashqi omillar o'quvchilarning o'sishi va kelajakdagi kasbiga tayyorligiga qanday ta'sir qiladi? Ushbu savollarga javob berish orqali ushbu tadqiqot Ichki ishlar vazirligining keyingi avlod mutaxassislarini shakllantiradigan ta'lim jarayonlari bo'yicha nozik nuqtai nazarni taklif qiladi. Ichki ishlar vazirligi akademik litsey o'quvchilarini shaxsiy, kasbiy fazilatlarining psixologik xususiyatlarining kreativ texnologiyalari amaliyotga tatbiq etilmoqda.

Ilmiy tadqiqot muassasalari, ichki ishlar vazirligi akademik litsey o'quvchilarini shaxsiy, kasbiy fazilatlarining psixologik xususiyatlari, zamonaviy yondashuvlar integratsiyasi asosida ta'limni raqamlashtirish, zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etish, ta'lim sifatini ta'minlash bo'yicha ilmiy tadqiqotlar olib boriishda Abdulla Avloniy, Imom al-Buxoriy, Kaykovus, Alisher Navoiy, Ibn Sino, At-Termiziy, A.N.Farobiy, Abu Homid G'azzoliy, Al Xorazmiy va boshqa mutafakkirlarning ilmiy, o'zbek psixologlaridan N.B.Atabaeva, G.A.Bogdalova, D.R.Raxmanova, R.I.Sunnatova, B.M.Umarov, G.V.Xrulnova va boshqalarning tadqiqotlarida o'smirlik davrida shaxs xususiyatlari o'rganilgan.

Ichki ishlar vazirligi akademik litsey o'quvchilarini shaxsiy, kasbiy fazilatlarining psixologik xususiyatlarining nazariy asoslari, ommaviy nutq, muzokaralar taktikasi aniqlaydi. Tadqiqot adabiyotlarni sintez qilish, ta'lim dasturlarini tahlil qilish va o'qituvchilar va yetakchilikni rivojlantirish bo'yicha ekspertlar bilan suhbatlarni o'z ichiga olgan sifatli usullardan foydalanadi.

Ichki ishlar vazirligi akademik litsey o'quvchilarini shaxsiy, kasbiy rivojlanishi o'quvchining o'z qo'lida bo'ladi va aynan u o'z xulqi standartlarini ongli tartibga soluvchiga aylanadi. Bu avvalo, o'z kasbiy-axloqiy tajribasini anglash orqali sodir bo'ladi. Kasbiy-shaxsiy sifatlarining shakllanishi asosida dinamik rivojlanuvchi professional sifatida o'qituvchining turli xil tajribasi yotadi. Ta'limning ana'naviy modellari, ular o'qituvchini jalb etadigan tajriba tashqaridan belgilangan va shuning uchun psixologik asoslanmaganligi sababli muvaffaqiyatsizlikka uchraydi. Bunga rivojlantiruvchi "ichkidan tashqiga" o'tuvchi, "mahsuldor va ijodiy yashovchi" tajriba qarshi chiqadi (Dj. Dyui).

Ichki ishlar vazirligi akademik litsey o'quvchilarini shaxsiy, kasbiy fazilatlarining psixologik xususiyatlarining nazariy asoslarida pedagogikaning muhim rolini ta'kidlaydi. U shaxslarni turli xil tashkiliy muammolar va hamkorlik muhitiga tayyorlash uchun yetakchilik ta'limi doirasida tuzilgan aloqa mashg'ulotlarini integratsiyalashuvini targ'ib qiladi.

Shaxsiy fazilatlarga mehribonlik, ezgulik, yaxshilik qilish, rahmdillik, ko'ngilchanlik, kuyinchaklik, mushfiqlik, mehnatsevarlik, hozirjavoblik, chidam, sabr-toqat, bardosh, gayratlilik, qunt, mas'uliyat, javobgarlik, tinchliksevarlik, samimiylik, do'stona munosabatda bo'lish, ma'naviyatlilik, yuqori darajadagi shaxs madaniyati, sadoqat, burchdorlik, vafo, sodiqlik, to'g'rilik, rostgo'ylik, subutli bo'lish, ishonchlilik, beg'arazlik, harislik, sofdillik, ochiq ko'ngillilik, o'ziga bo'lgan ishonch, intellekt, bama'nilik, mulohazalilik, andishalilik, maqsadga intiluvchanlik, optimizm, hushchaqchaqlik, quvnoqlik, shodmonlik, omilkorlik, ishbilarmonlik, tajribakorlik, tashabbuskorlik, jonbozlik, serg'ayratlilik, qatiyatlilik, jur'atlilik, botirlik, mardlik, mardonavorlik, dadillik, ishonchlilik, ozodalik, pokizalilik, extiyotkorlik, saranjomlik, tejamkorlik, puxtalik, e'tiborlilik, ziyraklik, hushyorlik, sinchkovlik, g'amxo'rlik, jonkuyarlik, iltifotlilik, izzat-hurmat ko'rsatish, yoqimlilik, dilbarlik, jozibalilik, hushmuomalilik, g'amxo'rlik va boshqalar kiradi.

Kasbiy fazilatlarga quyidagilar kiradi:

- kasb bilimlari;
- kasb bilim va ko'nikmalari;
- xizmat faoliyatini muvofiqlashtiruvchi zarur hujjatlarni bilish;
- kasb tajribasini to'plash va yangilash mahorati;
- egallab turgan lavozimda tajribani qo'llash mahorati;
- kasb tajribasini ijodiy qo'llash mahorati.
- amaliy faoliyatdagi tashkilotchilik va yakdillik;
- mas'uliyat va ijro intizomi;

tashabbuskorlik va uddaburonlik;
 qarorlar qabul qilish va xarakterlanishda mustaqil
 bo'la olish;
 o'z boshqaruvida bo'lgan hodimlarni samarali
 boshqarish;
 faoliyatning natijaliligi;
 intensivlik (ishchanlik qobiliyati);
 tafakkur va nutq madaniyati;
 kommunikativlik (aloqa qilish ahloqi);
 umumiy madaniyat;
 hujjatlar bilan ishlash madaniyati.

Ichki ishlar organlari xodimlarining kasb jihatidan ahamiyatli bo'lgan sifatlar quyidagilardir:

shaxsning psixologik jihatdan yo'nalganligi;
 psixologik jihatlarida barqaror (qat'iy)bo'lish;
 rivojlangan iroda sifatleri: qiyin vaziyatlarda o'zini tuta olish, mardlik, botirlik, tavakkalchilikka nisbatan aqlli moyillik;
 yaxshi rivojlangan kommunikativ sifatlar: turli toifada bo'lgan odamlar bilan tezkor aloqa o'rnatish mahorati, o'zaro ishonchli munosabatlarni o'rnatish va tutib turish;
 turli tezkor-xizmat vazfalarini hal etishda odamlarga psixologik ta'sir o'tkazish qobiliyati;
 aktyorlik mahorati, boshqa shaklga kira olish mahorati;
 bilib olish mahorati sifatleri: kasbiy kuzatuvchanlik va diqqat-e'tibor, kasbiy rivojlangan xotira, ijodiy fantaziya;

kasbiy rivojlangan tafakkur, kuchli aqliy mehnatga moyillik, fahm-idrok o'tkirligi, ichki sezuvchanlik qobiliyatining rivojlanganligi;

tezkor reaksiya ko'rsatish (aloqadorlikni o'rnatish), qiyin sharoitda xarakterlanishni boshqarish mahorati.

Natijadorlikni baholash komponenti huquqiy madaniyat rivojlanganligini baholash me'zonlari va darajalaridan iborat.

Munozara yuritishda, o'z nuqtai nazarini, dalillar va asoslar bilan mustahkamlab ifodalashni biladi. o'quvchi odatiy vaziyatda avvaldan belgilangan izchillikda harakat qilib, shakllangan ko'nikmalar va o'zlashtirilgan bilimlarni amaliyotda qo'llay oladi. Bunda, ta'lim muassasasi, tashkilot va jamiyatdagi ijtimoiy-siyosiy jarayonlarda faol ishtirok etadi. Bunda inson o'z hatti-harakatlarini, boshqalarning hatti-harakatlari hamda jamiyatda bo'layotgan voqealarni, baholaydi va o'z nuqtai nazarini ifoda etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Kuychiyeva M.A. Use of Interdisciplinary Relationships In The Formation Of Competences In Biology Students // CONVERTER 2021 www.converter-magazine.info. - P. 485-489. (№10. ISSN:0010-8189). (subscription@converter-magazine.info)

2. Kuychiyeva M.A. // Organization of Experimental Works on the Development of Professional and Methodical Competence of Future Biology Teachers // Eurasian Journal of Learning and Academic Teaching. Open Access, Peer Reviewed Journals. 2022. ISSN (E): 2795-739, - P.19-21. (№7. SJIF; IF-8.115) (www.geniusjournals.org)

3. Kuychiyeva M.A., Eshmatova D. Development of Professional and Methodical Competence of Future Biology Teachers in Extracurricular Activities // Web of Scientist: International Scientific Research Journal. 2022. ISSN:2776-0979, - P.617-621. (№12. SJIF; IF-7.565). (<https://wos.academiascience.org>)Luria A.R.,

4. Yudovich, F.A. Speech and development of mental processes of the child. Moscow: Pedagogika, 2008.

Sapargaliev AZh, Muratbekova DE. The development of speech activity in children of primary school age. Reports of the Kazakh Academy of Education 2019; 3: 152-161